

Surogátní mateřství

Kristýna Pařízková

2. LF UK

Surogátní mateřství je jedna z metod používaných v oboru reprodukční medicíny, během něhož náhradní matka podstoupí těhotenství a porodí dítě, které odevzdá neplodnému páru. Je otázkou, zda náhradní mateřství nemá určité negativní psychologické a sociální dopady na všechny zúčastněné a jestli nepředstavuje riziko vytvoření nových eugenických praktik. Negativní stránky surogace ale nemohou být generalizovány, jelikož stále převládají spíše pozitivní výsledky této metody a spokojenost na všech zúčastněných stranách.

Klíčová slova: surogace, surogátní mateřství, náhradní mateřství, neplodnost

Úvod

Náhradní mateřství, známé také pod pojmy surogace či surogátní mateřství, je metoda používaná v reprodukční medicíně, během níž je embryo biologických rodičů implantováno do dělohy surogační (náhradní) matky, která podstoupí těhotenství a porod s cílem vzdát se narozeného dítěte a převést rodičovská práva a povinnosti na neplodný pár (Kodriková, 2006). Jedná se většinou o pár, z nichž alespoň jeden člen je genetickým rodičem dítěte, tedy poskytovatelem gamet. Častěji touto osobou bývá muž, jelikož v případě podstoupení této metody je infertilita obvykle na straně ženy. K samotnému oplodnění se pak používají obvyklé metody *in vitro* fertilization, jako je odběr gamet, mikromanipulační postupy, asistovaný hatching a jiné.

ÚPLNÁ A ČÁSTEČNÁ SUROGACE

Surogace může být realizována jako úplná (gestační) nebo částečná (genetická).

O úplnou surogaci se jedná v případě, kdy biologická matka (matka, která podstoupí těhotenství a porod dítěte) nemá k dítěti žádnou genetickou vazbu. K vytvoření embrya je v tomto případě použito vajíčko jiné ženy, buď ženy z pověřujícího páru, nebo jiné dárkyně vajíčka. Z tohoto plyne, že do procesu mohou být zapojeny až tři ženy – biologická matka (žena, které dítě porodí), genetická matka (žena, která poskytuje

gamety) a zamýšlená matka (žena, která bude právně uznána matkou).

Druhým způsobem surogace je surogace částečná, neboli genetická, při které je surogátní matka dárkyní vajíčka, které je oplozeno spermií otce z pověřujícího páru nebo spermií dárce.

Většina států, která legalizovala surogátní mateřství, jej povoluje pouze v úplné formě, vzhledem k psychologickým dopadům na surogátní matku (Dolgin, 2019). Výzkumy dokazují, že v případě, kdy se surogátní matka podílí na fázi těhotenství a porodu, ale nemá k dítěti žádný genetický vztah, je pro ní pak předání dítěte pověřujícímu páru snazší a méně traumatické.

SUROGACE ALTRUISTICKÁ A KOMERČNÍ

Dalším způsobem rozlišení náhradního mateřství je surogace altruistická a komerční.

Altruistické chování je nezištné, obětavé – surogátní matka tedy proces podstupuje zcela dobrovolně za účelem pomoci neplodnému páru. Finanční prostředky, které poskytuje pověřující pár, mají sloužit pouze k pokrytí nákladů souvisejících s těhotenstvím. Naopak komerční surogace předpokládá finanční odměnu pro surogátní matku nad rámec nákladů spojených s těhotenstvím.

Většina zemí, kde je surogace legální, povoluje pouze altruistickou formu, ale jsou státy, kde je platná také forma komerční. Tato forma s sebou ale nese rizika vykořisťování žen z ekonomicky znevýhodněných skupin či z rozvojových států, kde mohou být ženy k náhradnímu mateřství nuceny a nemusí jim být poskytnuta náležitá poporodní lékařská péče a psychologická pomoc (Parashar, Dominello, 2017).

S nástupem globalizace a s těmito rozdílnými legislativami různých zemí se pojí také pojem surogátní turistika. Neplodné páry pocházející ze zemí, kde je surogace zakázána či není právně upravena, vyhledávají destinace, kde by mohly náhradní mateřství podstoupit. Bohužel v mnohých případech bývá nižší cena kritérium, které převládá důležitější věci, jako je například kvalita poskytované lékařské péče.

MORÁLNÍ A ETICKÉ ASPEKTY SUROGACE

S procesem surogace se pojí velká řada morálních otázek, které není možné všechny vyjmenovat, ale uvedu alespoň některé z nich.

Jedním z často zmiňovaných etických a sociálních aspektů je vzájemný vztah mezi náhradní matkou, plánovanými rodiči a dítětem. I když náhradní matka zná předem svou roli v tomto procesu a podstupuje ho zcela dobrovolně (bavíme se nyní o altruistické formě), může se i přes to stát, že si k dítěti vytvoří citový vztah a nebude pro ni snadné se dítěte vzdát. Vyššímu psychickému nátlaku může být vystavena také v případě, pokud se pohybuje v prostředí, kde je surogace tabuizována a kde ji odsuzuje vlastní rodina či okolí. Přestože je to pravděpodobně jediná možnost, jak počít potomka, a zároveň jejich největší přání, i plánované rodiče může doprovázet stres z celé situace. Mohou mít například obavy z toho, jak příchod dítěte bez těhotenství vysvětlit svým blízkým, nebo jak samotné dítě o okolnostech svého narození informovat.

Nesmí se opomíjet ani dopady na dítě. V České republice není surogace nijak právně ošetřena, není tedy vysloveně zakázána ani povolena. Nemožnost uzavřít surogátní smlouvu se tak pojí s rizikem nezodpovědného přístupu surogátní matky i pověřujícího páru, který výrazně ohrožuje blaho a zájmy dítěte. Extrémním případem v České republice bylo narození chlapce, o kterého kvůli těžkému postižení, paraplegii a epilepsii nejevila zájem ani surogátní matka, ani pověřující pár, a tak nakonec vyrůstal v ústavní péči (Pektorová, 2015).

Kromě možné finanční motivace náhradní matky v rámci komerční surogace (vizte výše) kritici také často jako důvod proti surogaci uvádějí tvrzení, že se jedná o komodifikaci dítěte a ženy a obchodování s rodičovskými právy. Tvrdí, že se dítě v podstatě stává předmětem obchodu, a mateřství, které se ve společnosti často pojí s úctou, důstojností a určitým hlubším posláním, je tímto dehonestováno. Mohlo by se také stát, že by se pověřující pár při výběru dárců gamet nechal ovlivnit „módními trendy“ a záměrně si tak vybíral barvu očí, vlasů, či pohlaví. Evropské dějiny, stejně jako ty americké či asijské, nám dokazují, že touha po dosažení jakéhosi dokonalého člověka není lidské společnosti neznámá. I surogátní mateřství by se dalo využít k eugenickým praktikám, pokud nebudou jasně stanoveny právní a etické hranice.

ZÁVĚR

Surogace představuje významný pokrok v oblasti reprodukční medicíny a možnost, jak si neplodné páry

mohou splnit své přání mít biologického potomka. I přes rostoucí povědomí o něm a jeho stále otevřenějšímu přijetí jako způsobu řešení neplodnosti, zůstává stále náhradní mateřství pravděpodobně jedním z nejkontroverznějších úkonů současné reprodukční medicíny. Myslím, že popularita surogace bude stále stoupat, a proto je do budoucna důležité nalézt rovnováhu mezi medicínským pokrokem, lidskou důstojností a ochranou práv všech zúčastněných.

CITOVANÁ LITERATURA

Kodriková, Zuzana (2006). Matka vždycky jistá? In *Právo a rodina*, č. 10, s. 13-14. ISSN 1212-866X. Str. 6.

Dolgin, Janet (2019). Surrogate Motherhood and Transforming Families, in: *Bamford S.: The Cambridge Handbook of Kinship* (Cambridge Handbooks in Anthropology) s. 483-506. Cambridge: Cambridge University Press 2019, s. 496

Parashar, Archana, Dominello, Francesca (2017). The Family in La., *Cambridge: Cambridge University Press*. 2017, Chapter 12, s. 405-434

Pektorová M., Ventruha P. (2015). Surogace, ano či ne?. *Česká gynekologie* 4/2015

L. Pilka; D. Rumpík; R. Pilka; M. Koudelka; L. Prudil .(2009). Surogátní mateřství – literární názory a praxe. *Česká gynekologie* 2/2009.